

## 1940 Bomba på Gevingåsen

Hva gjelder bombingene av Værnes under krigen, var den av og til planlagt ut i fra regelrette britiske angrep. Andre ganger var det som et resultat av alternativt mål i forbindelse med raidene mot Tirpitz (se bind 3). Dersom vi ser bort i fra tap av fly og crew (flygebesetninger) - både tyske og engelske, og holder oss til rene offer for bombingene, er det umulig å si hvor mange tyskere som omkom. Tyskerne holdt disse tallene for seg selv. Men vi vet at i forbindelse med angrepene den 16.april 1940, så ble et x-antall tyske offiserer drept som følge av at en bombe traff Østre Villa på Værnes Hovedgård. Samme natt ble en tysk luftvernstilling satt ut av spill, hvorav kun en tysker overlevde. Den 28.april var nordmenn vitne til at tre tyskere ble drept av bombesplinter ved Øyan. Etter angrepet natt til den 13.juni 1940 bestilte tyskerne 7 likkister til tyske offiserer som ble drept den natta. Hva gjelder stjørdalinger vet vi følgende: Det første dødsoffer var den 84-årige Eliseus Berg som den 20.mai 1940 ble truffet av en splint i hodet mens han lå i sengen. Han var født den 19.oktober i 1855. Som 25-åring reiste han til Amerika, men kom tilbake og drev et småbruk i Stjørdal. Eliseus Berg er gravlagt på Værnes kirkegård. Den 25-årige Karl Kreütz-Hansen ble drept av en bombesplint på Stjørdal den 29.april 1942. Han ble gravlagt i Trondheim. Dessuten ble den 19-årige Torleif Georg Hagen og den 22-årige Ragnar Størseth drept i lag med tre andre nordmenn da ei bombe eksploderte på et lager på Frigård den 7.februar 1945. Disse to hviler på Lånke kirkegård. I henhold til bind 2 av Okkupasjonsår (Egil Christophersen 1993) falt 29 nordmenn i Stjørdalen i løpet av krigen: 10 i Stjørdal, 7 i Lånke, 6 i Meråker, 5 i Hegra og 1 på Skatval.

I uke 33 i 1958 stod følgende å lese i Stjørdalens Blad:

*Mandag formiddag ble den 500 kilo store tyske bomben som ble sloppet på Gevingåsen i krigens første dager i 1940 tilintetgjort av militære sprengekspertene. Det hele gikk meget glatt og uten skade på bebyggelsen. Militærpolitiet hadde truffet vidtgående sikringstiltak. Riksvei 50 var sperret på begge sider og det dannet seg lang kø på hver side. - Alle beboere i nærheten måtte flytte ut og hele området ble gjennomstreift for å være sikre på at det ikke var folk eller fe i marka omkring. Flere hundre sandsekker var lagt opp som skjerm for å hindre at bombesplinter skulle volde skader. (Mandag var 11.august).*

*Det hele gikk etter beregningene. Et kraftig smell og en røksky var det hele man hørte og så. Noen grantrær omkring sprengningsstedet hadde fått en del sår etter detonasjonen, men det var også det hele. Nå er den 18 år gamle bomben fjernet og bulldozere kan ta til med tomterydding i et område hvor det er stort spørsmål etter byggegrunn.*

Slik var det i 1958. Og journalisten var vel i meste laget optimist hva gjelder bebyggelse. Ennå har ingen bygd i området. Men la oss gå disse atten årene tilbake, til våren 1940. - Sigurd Kvål bor på Gjevingås Vestre. Han er 14 år gammel, og som andre tenåringer på den tiden måtte han ta sin del av arbeidet på småbruket, og han visste at når sommeren kom ble det gjeterjobb. Selv om han snart skulle stå for presten, og han følte seg som voksen kar å regne, - merket han barnets



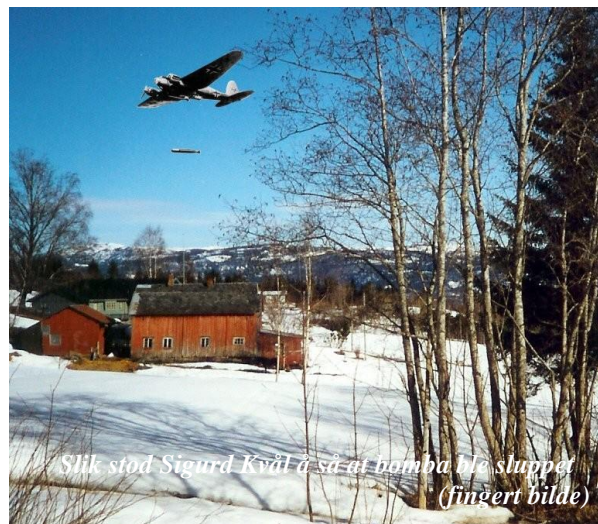
*Sigurd Kvål påviser krateret på Gevingåsen*

spennende sitring i kroppen over det merkelige som skjedde rundt ham. Han forsøkte som sagt å holde igjen, forsøkte å forstå - men nysgjerrigheten og ungdommens vågale sinn trakk i ham og førte han av sted mot høyden ovenfor Myrplassen eller ned mot riksvei 50. Her hadde han sine gjemselsplasser, slik unger til alle tider har hatt, plasser hvor han kunne trekke seg tilbake med sine tanker, plasser hvor han generelt hadde kontroll over omgivelsene - og plasser hvor han spesielt kunne se utover den nye verden som tok form ”rett under beina på ham”, nede på Værnes. Krigen var kommet til bygda. Dag og natt duret det over hodet på ham. Og hjemme haglet nok formaningene fra Klara og Alfred om å være forsiktig.

Fly kom og gikk fra Værnes. Til å begynne med var det kun mindre fly. Senere fikk han rede på at de første 14 dagene av krigen holdt de store bombeflyene til på Jonsvatnet i påvente av at Værnes skulle bli ferdig. Nå var det i slutten av april, sola varmet godt, men vinteren ville ikke helt slippe, i alle fall ikke oppe i Gevingåsen. Det ble litt mer strevsomt å gå til sine ”plasser”, skaren holdt ikke lenger - og han gikk stadig igjennom. Men av sted måtte han. Han kunne se at det var stor aktivitet på Værnes, omtrent som ei maurtuve. Fly tok av i alle retninger syntes han, flere ganger rett over Lånke og kom svingene over ham på innsiden av Gevingåsen. Mindre fly, som han skjønte var jagerfly - konkurrerte med svalene i både fart og stil, noen landet - men de fleste dro tilbake igjen. De voksne sa at de kom fra - og dro igjen - til Lade i selveste Trondheim.

Noen dager etter at tyskerne tok i bruk Værnes også for de store bombeflyene, står Sigurd ute på tunet. Det var tidlig på dagen, - og han står og myser mot sola i øst. Det var stor flyaktivitet, flere titalls fly dundret over ham og satte kursen nordover, fly som skulle bombe mål i Nord-Trøndelag. - Kanskje var det den 28.april, eller fredag 3.mai da tyske bombefly tok av fra Værnes og senket flere skip utenfor Namsos i forbindelse med den allierte tilbaketrekningen fra Sør-Norge, deriblant destroyeren ”Afridi” som ble truffet og gikk til bunns. Hundre mann omkom. På denne tiden var det ca. 90 fly på Værnes. En måned senere 200 stk. Mens Sigurd står slik, ser han et stort fly som forsøker å vinne høyde over Gevingåsen. Plutselig faller det noe av flyet. Var det en bombe? Men det kommer ikke noe smell. Flyet er i sving utover og forsvinner.

Sigurd Kvål var denne dagen vitne til at en Heinkel 111 - av ukjente årsaker, mistet eller slapp bomben som er nevnt i referatet fra Stjørdalens Blad 18 år senere. Trolig var flyet i ubalanse - feil lastet - eller overbelastet, og måtte slippe bomber for å øke løftet. Dette får vi aldri vite, men det var faktisk ikke uvanlig i forbindelse med krigsoperative forhold. Teknisk var kvaliteten ikke alltid like høy, tempo derimot av og til for stort, marginene så uhyre små. Dette var derfor noe besetningen om bord var forberedt på. Og de som var i faresonen, var selvsagt de som bodde i nærheten av flyplassen. Se bare hva Thomas Hegseth skrev i sin dagbok da tyske fly tok av den 27.mai for å fly nordover og utslette Bodø: ”De tyske fly går herfra med full last nå om dagene. I dag måtte et fly, for å lette seg og komme ordentlig opp, slippe fra seg 2 bomber ved burene på Flåtten og en i skråningen øst for Lysgravbakken. Den gikk kant i kant



*etter nedslaget og ble liggende ved Storgrofta. Det var et bra eksemplar, 1 m lang utenfor styre og 35 á 40 cm i tverrmål. Jeg kjørte gjødsel til en åker knapt 50 m fra stedet”.*

Sigurd Kvål ble på en måte en vakt over denne tyske bomben. Stadig var han bortom for å se at den lå der. Ja, sågar etter at de sprengte bomben i 1958 - ble det til at han tok seg en tur bortom krateret rett som det var. På 70-tallet tok Gevingåsen Vel og ryddet en sti fra rasteplassen ved E6 oppe på toppen av Gevingåsen og bort til krateret, med fine planker over de små bekkene og myrstrekningene. Informasjonsskilt ble satt opp. Avstanden fra veien er knapt 50 m. Krateret ligger der ennå. Stien er i ferd med å gro igjen, og lukker på sin måte historien. Men krateret vil ikke gro. Rett nok er det et konstant tilsig av myrvann, men dog. Det har alltid vært mye mystikk forbundet med Gevingåsen!